

SZKOŁA POLICJI W KATOWICACH

Okazanie

Opracowanie:

podinsp. Piotr Górnik
asp. Tomasz Kasprzak

Zakład Służby Kryminalnej

Wydawnictwo
Szkoły Policji w Katowicach
2012

Spis treści

Spis treści	3
WSTĘP	5
1. Pojęcie i cele okazania	6
2. Podstawy prawne okazania	8
3. Rodzaje i sposoby okazania	10
4.1 Okazanie bezpośrednie	12
4.1.1. Okazanie bezpośrednie jawne osoby	12
4.1.2. Okazanie osoby bezpośrednie z ukrycia (tzw. dyskretne)	17
4.2 Okazanie pośrednie osoby	19
5. Okazanie rzeczy	21
6. Okazanie zwłok	23
7. Okazanie głosu	25
8. Dokumentowanie oględzin	26
Bibliografia	27

WSTĘP

Niniejsze opracowanie opisuje istotę czynności procesowej jaką jest okazanie i ma na celu ułatwienie przyswojenia problematyki jego stosowania przez policjantów w codziennej służbie. Publikacja przeznaczona jest przede wszystkim dla policjantów – słuchaczy szkolenia zawodowego podstawowego. Jednocześnie przydatna będzie również w kształceniu na innych poziomach szkolenia, szczególnie specjalizacji kryminalnej i prewencyjnej.

Skrypt opiera się na dotychczasowym dorobku nauki prawa karnego i prawa wykroczeń, tj. podręcznikach, komentarzach oraz orzecznictwie sądowym.

1. Pojęcie i cele okazania

Jedną z podstawowych i najczęściej stosowanych czynności procesowych wykorzystywanych w trakcie prowadzonych postępowań przygotowawczych oraz czynności wyjaśniających w sprawach o wykroczenie jest czynność okazania. Czynność okazania przeprowadza się kiedy konieczne jest dokonanie rozpoznania sprawcy czynu, przedmiotów pochodzących lub służących do popełnienia czynu, miejsca zwłok, a także głosu.

Okazanie jest terminem stosowanym zarówno w kryminalistyce, jak i w prawie karnym procesowym. Według profesora Tadeusza Hanuska okazanie to „czynność tak kryminalistyczna, jak i procesowa, polegająca na jednoczesnym przedstawieniu jakiejś osobie (świadkowi lub podejrzanemu) grupy przedmiotów poznania w celu stwierdzenia przez tę osobę, czy w tej grupie znajduje się taki przedmiot (poznania), z którym się wcześniej zetknęła”¹.

W literaturze przedmiotu okazanie jest również nazywane: rozpoznaniem, rekognicją, a czasami przedstawieniem w celu rozpoznania. Jednakże w tych wypadkach mylone są pojęcia wyniku czynności – którym może być rozpoznanie okazywanego obiektu, ale przecież niekoniecznie – i nazwa własna pewnego cyklu zachowań uczestników, przybierającego formę czynności procesowo-kryminalistycznej, czyli okazania. Nadużywanie określenia *rozpoznanie* wynika przede wszystkim z niezrozumienia istoty tej czynności. Okazanie jest bowiem czynnością, której wynikiem może być rozpoznanie, nierozpoznanie lub stwierdzenie, że obiekt nie został zapamiętany przez rozpoznającego, przy czym w każdym z tych przypadków otrzymujemy określony wynik czynności o różnym znaczeniu dla toczącego się postępowania. Dlatego też,

---

1. M. Ciarka, *Okazanie głosu*, „Prokuratura i Prawo” 2010, nr 7-8, s. 133.

aby nie mylić jednego z możliwych wyników czynności z jej istotą, najbardziej prawidłową nazwą jest okazanie².

Okazanie jest **czynnością mającą na celu identyfikację osoby, wizerunku osoby albo rzeczy** i stanowi szczególną formę przesłuchania, ze wszystkimi tego konsekwencjami procesowymi. Katalog osób i rzeczy okazywanych nie jest ustawowo ograniczony, a więc okazać można każdą osobę i rzecz, ich wizerunki, jeżeli tylko wynik okazania stanowi okoliczność istotną w sprawie³. Można również wyróżnić cel uboczny okazania, którym będzie spodziewany efekt psychologiczny w postaci wrażenia, jakie wywrzeć może na okazywanym jego rozpoznanie – identyfikacja przez osobę rozpoznającą⁴.

Czynność okazania może pełnić kilka różnych funkcji:

- samoistnej czynności dowodowej,
- środka ustalania źródeł dowodowych lub informacyjnych,
- źródła sprawdzania dowodów lub innych informacji,
- środka taktyki i weryfikacji wersji dochodzeniowo-śledczych,
- środka taktyki przesłuchania⁵.

---

2. E. Gruza, M. Goc, J. Moszyński, *Kryminalistyka – czyli rzecz o metodach śledczych*, Warszawa: Wydawnictwa Akademickie i Profesjonalne, 2009, s. 143.

3. L. Grajewski, K. Paprzycki, S. Steinborn, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, tom I (art. 1-424), wyd. II, [online], LEX 2010, [dostęp: <http://lex.sp.kce>, na dzień 5.01.2011].

4. M. Lisiecki, *Okazanie w nowym kodeksie postępowania karnego*, „Prokuratura i Prawo” 1998, nr 3, s. 47.

5. T. Grzegorzczak, J. Tylman, *Polskie Postępowanie Karne*, wyd. 5, Warszawa: LexisNexis, 2003, s. 492.

2. Podstawy prawne okazania

Przepisy normujące okazanie to obecnie:

art. 74 § 2 pkt. 1 k.p.k.

„Oskarżony jest jednak obowiązany poddać się: oględzinom zewnętrznym ciała oraz innym badaniom niepołączonym z naruszeniem integralności ciała, wolno także w szczególności od oskarżonego pobrać odciski, fotografować go oraz okazywać w celach rozpoznawczych innym osobom.”

art. 74 § 2 pkt. 3

„W stosunku do osoby podejrzanej można dokonać badań lub czynności, o których mowa w § 2 pkt 1, a także, przy zachowaniu wymagań określonych w § 2 pkt 2 lub 3, pobrać krew, włosy, wymaz ze śluzówki policzków lub inne wydzieliny organizmu.”

308 § 1 k.p.k.

„W granicach koniecznych dla zabezpieczenia śladów i dowodów przestępstwa przed ich utratą, zniekształceniem lub zniszczeniem, prokurator albo Policja może w każdej sprawie, w wypadkach niecierpiących zwłoki, jeszcze przed wydaniem postanowienia o wszczęciu śledztwa lub dochodzenia, przeprowadzić w niezbędnym zakresie czynności procesowe, a zwłaszcza dokonać oględzin, w razie potrzeby z udziałem biegłego, przeszukania lub czynności wymienionych w art. 74 § 2 pkt 1 w stosunku do osoby podejrzanej, a także przedsięwziąć wobec niej inne niezbędne czynności, nie wyłączając pobrania krwi, włosów i wydzielin organizmu.”

Ponadto istotny jest art. 173 k.p.k., regulujący zasady okazywania nie tylko osób. Jeżeli natomiast chodzi o postępowanie w sprawach o wykroczenie podstawą prawną jest art. 39 § 2 k.p.w., który odsyła do art. 173 k.p.k. Uszczegółowienie przepisów regulujących czynność okazania znajdziemy natomiast w:

- Rozporządzeniu Ministra Sprawiedliwości z dnia 2 czerwca 2003 r. w sprawie technicznych warunków przeprowadzenia okazania (Dz.U. Nr 104, poz. 981.),
- Zarządzeniu nr 1426 Komendanta Głównego Policji z dnia 23 grudnia 2004 r. w sprawie metodyki wykonywania czynności dochodzeniowo-śledczych przez służby policyjne wyznaczone do wykrywania przestępstw i ścigania ich (Dz. Urz. KGP nr 1 poz. 1) – rozdział 9,
- oraz Zarządzeniu nr 323 Komendanta Głównego Policji z dnia 26 marca 2008 r. w sprawie metodyki wykonywania przez Policję czynności administracyjno-porządkowych w zakresie wykrywania wykroczeń oraz ścigania ich sprawców (Dz. Urz. KGP nr 9 poz. 48 z późn. zm.) – od § 40 do § 43.

3. Rodzaje i sposoby okazania

Taktyka kryminalistyczna opracowała wiele zasad skutecznego przeprowadzenia czynności okazania. Czynność ta wymaga bardzo dokładnego przygotowania, zwłaszcza gdy ma być dokonana kilkakrotnie z kilkoma osobami lub kilkoma przedmiotami. Plan okazania powinien obejmować m.in.:

- wyraźne określenie celu, sposobu i miejsca przeprowadzenia czynności,
- wykaz osób, które wezmą w niej udział (podejrzani, świadkowie, osoby dobrane),
- zestawienie rzeczy, które mają być przedmiotem okazania itp.

Ponieważ celem czynności jest rozpoznanie, zarówno osoby, jak i rzeczy muszą być świadkom okazane w grupie podobnych osób lub przedmiotów. Okazanie jednej osoby lub jednego egzemplarza rzeczy jest sprzeczne z założeniami taktyki kryminalistycznej, gdyż nie pozwala na zorientowanie się w stopniu pewności rozpoznania. Podejrzany w toku okazania powinien w miarę możliwości wyglądać tak jak wówczas, gdy był zauważony przez świadka w czasie przestępstwa⁶.

Przedmiotem okazania mogą być:

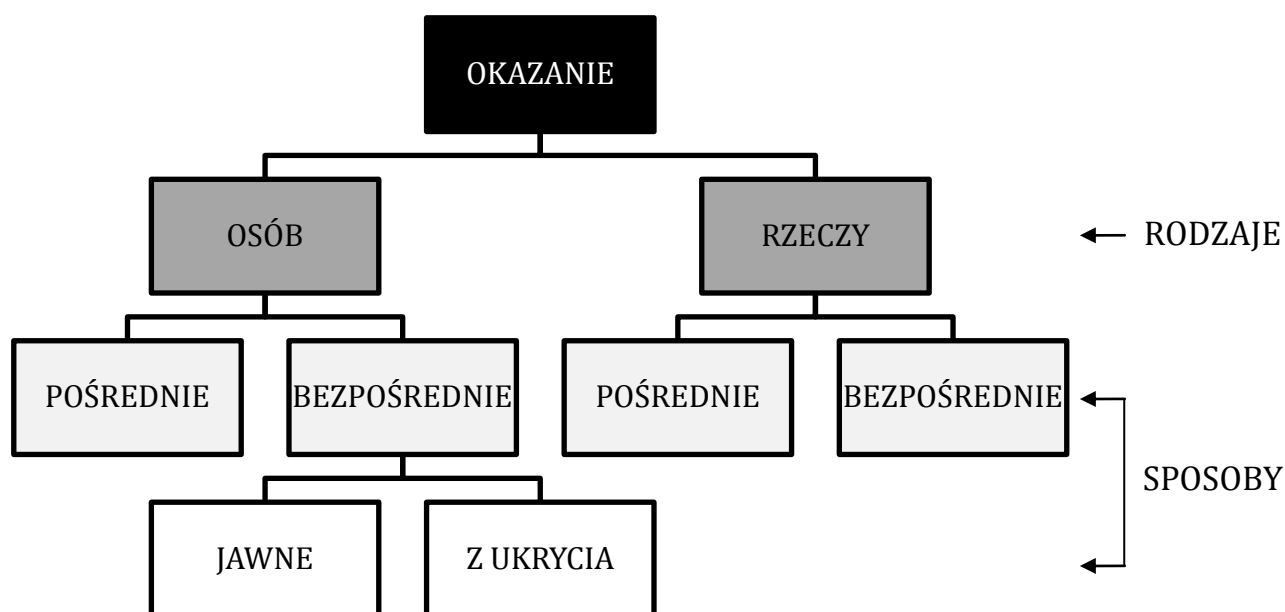
- osoby żywe,
- zwłoki,
- przedmioty,
- zwierzęta,
- miejsca,
- specyficzne cechy i właściwości (w tym cechy dynamiczne osoby, jej wizerunek, głos)⁷.

---

6. B. Hołyst, *Kryminalistyka*, wyd. 10, Warszawa: LexisNexis, 2004, s. 1126.

7. E. Gruza, M. Goc, J. Moszyński, *op. cit.*, s. 144.

Z punktu widzenia ogólnie rozumianej praktyki dochodzeniowej oraz przepisów regulujących przeprowadzenie okazania należy przyjąć, że czynność tę można podzielić na następujące rodzaje i sposoby⁸:

Rys. 1. Rodzaje i sposoby okazania

8. W. St. Majchrowicz, R. Hampelski, Szczególne formy przesłuchania, Część II – Formalnoprawne aspekty okazania w postępowaniu karnym, „Kwartalnik Prawno Kryminalistyczny” 2010, nr 3.

4.1 Okazanie bezpośrednie

Okazanie bezpośrednie polega na naocznym przedstawieniu określonego przedmiotu, miejsca czy zwłok i może przybrać dwie formy: okazania jawnego i dyskretnego. W przypadku tego pierwszego – jawnego – osoba rozpoznająca ma bezpośredni, naoczny kontakt z obiektem rozpoznawanym, a osoba rozpoznawana wie, że uczestniczy w tej czynności. Istotą okazania bezpośredniego dyskretnego jest to, aby osoba okazywana nie wiedziała o tym, że jest rozpoznawana lub nie dowiedziała się bezpośrednio o wyniku tej czynności, ewentualnie nie widziała osoby rozpoznającej. Okazanie takie najczęściej przeprowadza się, gdy chcemy zataić dane osoby rozpoznającej (np. obawia się ona o swoje życie i zdrowie) lub też organowi zależy na zatajeniu faktu okazania⁹.

4.1.1. Okazanie bezpośrednio jawne osoby

Okazanie osoby w sposób bezpośredni jawny jest najczęściej realizowaną formą tej czynności. Stanowi najpełniejszą i najbardziej efektywną formę identyfikacji osób, a zarazem najbardziej skomplikowaną i trudną. Wymaga doskonałego przygotowania ze strony osób ją przeprowadzających i szczególnie wnikliwej oceny dowodów uzyskanych tą drogą. Okazanie bezpośrednio jawne składa się z trzech etapów:

- etapu wstępnego – składania zeznań przed identyfikacją,
- prezentacji parady identyfikacyjnej,
- uzasadnienia wyniku po identyfikacji.

---

9. E. Gruza, M. Goc, J. Moszyński, *op. cit.*, s. 148

Powszechnie uważa się, że okazanie bezpośrednio jawne to jedynie prezentacja danego obiektu w otoczeniu osób przybranych, zakończona oświadczeniem o rozpoznaniu lub nie. Pomija się całkowicie istotny etap, jakim jest **składanie zeznań** (wyjaśnień) przed identyfikacją. Zeznający ma świadomość, że zeznanie jego ma nieco inny charakter, że ukierunkowane jest na odtworzenie wyglądu osoby i zmierza do przeprowadzania identyfikacji¹⁰.

Należy podkreślić, iż przesłuchanie świadka musi wyczerpać wszystkie etapy, które wskazuje literatura. Po pierwsze należy zrealizować **etap czynności wstępnych**, w trakcie którego sprawdzamy tożsamość świadka, pouczamy go o przysługujących mu uprawnieniach i obowiązkach. Następnie przechodzimy do **etapu spontanicznej wypowiedzi**, kiedy to możemy ustalić m. in., z jakim typem świadka mamy do czynienia, tzn. jaki jest jego poziom intelektualny, czy ma prawidłową zdolność spostrzegania oraz czy ma jakieś defekty fizyczne (np. wadę wzroku). Dopiero po zakończeniu spontanicznej wypowiedzi – w **etapie zadawania pytań i odpowiedzi** – możemy świadkowi zadawać pytania. Jednakże należy pamiętać, by nie zadawać pytań sugerujących odpowiedź, gdyż może to w znacznym stopniu wypaczyć podawany przez przesłuchiwanego rysopis i dać podstawę do zanegowania oceny wiarygodności późniejszego rozpoznania. W **etapie czynności końcowych** zapoznajemy przesłuchiwanego ze sporządzonym protokołem, odnotowujemy ewentualne uwagi, które zgłasza nam świadek, po czym przystępujemy do podpisania protokołu.

Ciekawy katalog pytań pomocnych przy składaniu zeznań cytuje J. Wójcikiewicz za F. Arntzenem. Proponuje on następujący schemat pytań:

- czy znał Pan sprawcę przed zdarzeniem?
- jak długo mógł Pan obserwować go w czasie zdarzenia?
- czy widział go Pan wcześniej idącego lub stojącego?

---

10. E. Gruza, *Prawo. Okazanie – Problematyka Kryminalistyczna*, wyd. I, Toruń: Comer, 1995, s. 114.

- z jakiej odległości przebiegała obserwacja i czy coś zasłaniało pole widzenia?
- jakie było oświetlenie?
- czy świadek ma jakieś defekty wzroku?
- co u sprawcy zwróciło Pana uwagę (zmarszczki, brwi, blizny, tatuaż, biżuteria, okulary itp.)?
- na ile lat wyglądał?
- jaki miał pojazd?
- czy mógł Pan obserwować sprawcę ciągle, aż do ujęcia?
- czy widział Pan jeszcze tego człowieka po zdarzeniu, a przed okazaniem?
- czy i komu opowiadał Pan o wyglądzie sprawcy?

Pytania te wyczerpują informacje, jakie powinno się uzyskać podczas przesłuchania, ale mogą one pełnić jedynie rolę pomocniczą (np. przy planie przesłuchania) i nie mogą być zadawane świadkowi wprost. Na ten przykład pytanie – jaki pojazd miał podejrzany? – wyraźnie sugeruje, że podejrzany miał jakikolwiek pojazd, a przecież zadaniem przesłuchania jest przede wszystkim ustalenie, czy w ogóle miał pojazd, a jeśli tak, to jaki.

Po przesłuchaniu świadka i uzyskaniu rysopisu osoby, która ma być okazywana, można przystąpić do drugiego etapu okazania – właściwej identyfikacji, czyli prezentacji **parady identyfikacyjnej**¹¹. Warunki techniczne okazania reguluje rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 2 czerwca 2003 r. w sprawie warunków technicznych przeprowadzenia okazania. Ten akt prawny wskazuje nam m. in. warunki, jakie muszą być spełnione przy jawnym bezpośrednim okazaniu osoby. Wymienione są w nim następujące warunki:

- okazanie odbywa się w siedzibie organu, który dokonuje tej czynności procesowej, w przystosowanym do tego celu pomieszczeniu;

---

11. Tamże, s. 115-116.

- pomieszczenie powinno spełniać warunki umożliwiające osobie przesłuchiwanej dokładne przyjrzenie się osobie okazywanej, w szczególności posiadać właściwe oświetlenie;
- w szczególnie uzasadnionych przypadkach można dokonać okazania poza siedzibą lub przy użyciu urządzeń technicznych umożliwiających przeprowadzenie tej czynności na odległość;
- organ dokonujący okazania powinien zapewnić takie warunki, aby osoba przesłuchiwana nie mogła zobaczyć przed okazaniem osoby okazywanej w sytuacji wskazującej na ich rolę lub znaczenie procesowe;
- dokonuje się tylu okazań osób, ile jest osób przesłuchiwanym;
- organ dokonujący okazania powinien zapewnić warunki, aby osoba przesłuchiwana, która brała udział w okazaniu, nie kontaktowała się z osobami przesłuchiwanymi, które nie brały jeszcze udziału w tej czynności;
- osoby przybrane do osoby okazywanej powinny być w zbliżonym wieku oraz mieć podobny do niej wzrost, tuszę, ubiór i inne cechy charakterystyczne;
- wśród osób przybranych, nie mogą znajdować się funkcjonariusze organu dokonującego okazania ani osoby znane osobie przesłuchiwanej;
- organ dokonujący okazania powinien zapewnić, aby wygląd osoby okazywanej nie różnił się podczas okazania od jej wyglądu podczas zdarzenia stanowiącego przedmiot postępowania;
- jeżeli wygląd osoby okazywanej podczas okazania różni się od jej wyglądu podczas zdarzenia stanowiącego przedmiot postępowania, zamieszcza się o tym stosowną wzmiankę w protokole czynności;
- dokonuje się tylu okazań osoby, ile jest osób okazywanych;
- podczas okazania osoba okazywana wybiera według swego uznania miejsce w grupie osób przybranych;

- w uzasadnionych przypadkach organ dokonujący okazania powinien zapewnić warunki do zapoznania się przez osobę przesłuchiwaną ze znakami szczególnymi osoby okazywanej, w szczególności bliznami i tatuażami;
- w uzasadnionych przypadkach osoby mogą być okazywane w ruchu¹².

Po przygotowaniu pomieszczenia i ustawieniu w nim parady identyfikacyjnej wprowadza się świadka. Ma on dowolną i nieograniczoną ilość czasu na dokonanie obserwacji. Po dokonaniu obserwacji rozpoznający powinien złożyć **oświadczenie**, w którym deklaruje czy rozpoznaje którąś z okazywanych osób, a jeżeli tak, to wskazuje tę osobę. Wskazanie to może nastąpić przez określenie jej usytuowania w grupie (np. pierwszy z prawej) albo dotknięcie, albo bezpośrednio wskazanie dłonią.

Po dokonaniu identyfikacji, w ramach omawianego etapu, świadek stwierdza, po jakich cechach osobę tę rozpoznał. Następnie, dopiero po złożeniu tego oświadczenia, jeszcze w obecności świadka, żąda się od rozpoznanego okazywanego podania do protokołu swoich danych personalnych. Po złożeniu przez świadka oświadczenia o wyniku okazania przystępuje się do spisania protokołu.

Po sporządzeniu i podpisaniu protokołu świadka wyprowadza się z pomieszczenia, a na jego miejsce wprowadza się następnego. Przed wprowadzeniem kolejnej osoby rozpoznającej należy także zmienić ustawienie osób w paradzie.

W praktyce procesowej zdarza się, że mamy do czynienia z identyfikacją sprawcy przestępstwa, dokonaną przez świadka np. podczas przypadkowego spotkania lub w trakcie tzw. penetracji terenu (**tzw. okazywanie bezpośrednio niearanżowane**). Praktyka stosowania penetracji przez funkcjonariuszy policji z udziałem świadka, najczęściej pokrzywdzonego, występuje przeważnie

---

12. §1-10 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 2 czerwca 2003 r. w sprawie warunków technicznych przeprowadzenia okazania (Dz.U. z 2003 r., nr 104, poz. 981).

w sprawach o rozboje, gdy poszkodowany w bardzo krótkim czasie od zdarzenia zgłosi je funkcjonariuszom policji. Bardzo często w ten sposób zawiadamiany jest pierwszy napotkany przez poszkodowanego patrol, który następnie dokonuje penetracji. W trakcie czynności możliwe jest zidentyfikowanie sprawcy i zatrzymanie go w danym miejscu. Identyfikacja taka nie spełnia jednak warunków okazania i nie może być traktowana jako okazanie. Warunkiem, aby otrzymała ona formę dopuszczalną zgodnie z przepisami k.p.k., jest powtórzenie jej przez wykonanie okazania bezpośredniego jawnego. Jednak, jak pokazuje praktyka, nieodosobnione są przypadki, gdy świadek podczas penetracji wskazał sprawcę zdarzenia, a następnie nie był w stanie rozpoznać go podczas okazania bezpośredniego jawnego¹³.

4.1.2. Okazanie osoby bezpośrednio z ukrycia (tzw. dyskretne)

Okazanie takie może być przeprowadzone zarówno w ramach czynności operacyjno-rozpoznawczych (okazanie pozaprocesowe), jak i w toku postępowania przygotowawczego (okazanie procesowe).

Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 2 czerwca 2003 r. w sprawie warunków technicznych przeprowadzenia okazania zezwala na okazywanie osoby w sposób wyłączający możliwość rozpoznania osoby przesłuchiwanej przez osobę okazywaną, a także użycie podczas takiego okazania w szczególności:

- sprzętu elektronicznego,
- wizjera,
- lustro obserwacyjnego (lustro fenickie),

---

13. E. Gruza, *op. cit.*, s.117-118.

- lub innego środka pozwalającego na dokonanie okazania w sposób wykluczający ujawnienie osobom nieuprawnionym tożsamości osoby przesłuchiwanej¹⁴.

Powody zastosowania okazania bezpośredniego z ukrycia mogą być związane z:

- obawą osoby rozpoznającej przed zemstą okazywanego sprawcy;
- dążeniem do uniknięcia szoku psychicznego u osoby rozpoznającej, co zdarza się wówczas, gdy osobą tą jest pokrzywdzony, a przestępstwo miało drastyczny przebieg;
- potrzebą ukrycia istnienia osoby rozpoznającej, co może mieć miejsce wówczas, gdy osobie tej grozić mogła zemsta ze strony środowiska sprawcy, którego się okazuje.

Do okazania z ukrycia odnoszą się te same wymogi, co do okazania jawnego, jest więc ono również jako okazanie jawne czynnością niepowtarzalną. Nie zawsze niestety jest to przestrzegane w praktyce – często w razie pozytywnego wyniku okazania dyskretnego powtarza się je, lecz już w formie jawnej. Jest to poważny błąd. Okazania w żadnej formie nie wolno powtarzać, natomiast można po okazaniu tajnym przeprowadzić konfrontację, którą rozpocznie stwierdzenie identyfikacyjne osoby, która dokonała rozpoznania w uprzednio przeprowadzonym okazaniu dyskretnym¹⁵.

---

14. §11 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 2 czerwca 2003 r. w sprawie warunków technicznych przeprowadzenia okazania (Dz.U. z 2003 r., nr 104, poz. 981).

15. T. Hanausek, *Zarys Taktyki Kryminalistycznej*, Warszawa: Dom Wydawniczy ABC, 1994, s. 162.

4.2 Okazanie pośrednie osoby

Konieczność pośredniego okazania osób związana jest z funkcją wykrywczą tej czynności. Występować będzie wówczas, gdy bezpośrednie okazanie osoby jest znacznie utrudnione lub względ na taktyczne aspekty ścigania karnego tego wymaga. Może to mieć miejsce w przypadku ukrywania się osoby podejrzanej o popełnienie czynu zabronionego, odmowy biernego poddania się okazaniu przez podejrzanego czy też w sytuacji, gdyby okazanie bezpośrednie na tym etapie dochodzenia lub śledztwa było przedwczesne ze względów dowodowych. Okazanie pośrednie wizerunku to okazanie głowy lub całej postaci – czyli okazanie wizerunku osoby, przez co rozumie się również zapis audiowizualny na taśmie wideofonicznej lub innym nośniku. Jest więc możliwe okazanie:

- z fotografii (kadru filmowego, monitoringu, itp.),
- z rysunku (portretu pamięciowego),
- z rekonstrukcji (modelu).

Stosuje się je najczęściej dla ustalenia sprawcy przestępstwa wówczas, gdy osoba podejrzana z różnych przyczyn nie jest uchwytana, a w szczególności, gdy:

- ukrywa się,
- jest obłożnie chora,
- przebywa w odległym zakładzie karnym,
- przebywa za granicą,
- sprawca przestępstwa nie jest znany, ale można przypuszczać, że figuruje w policyjnym albumie fotograficznym lub innym zbiorze fotografii,
- okazanie jawne byłoby przedwczesne lub niepożądane z taktycznego punktu widzenia, zaś okazania dyskretnego nie można dokonać,

- wchodzi w grę rozpoznanie nieustalonego dotychczas sprawcy przestępstwa (wspólnika, podżegacza, pasera) z dużego kręgu wytypowanych osób,
- zaginęła,
- nie żyje i jest pogrzebana.

Istnieje wiele zastrzeżeń co do tej formy okazania, bo fotografia niejednokrotnie nie przedstawia w sposób nie budzący wątpliwości wyglądu okazywanej osoby. Nie może ono zastąpić okazania bezpośredniego, jednakże pozwala upewnić się, czy podejrzenie skierowane przeciwko konkretnej osobie jest słuszne. Dlatego też pomimo, że okazanie jest co do zasady czynnością niepowtarzalną, to należy dopuścić możliwość ponownego okazania bezpośredniego, jeżeli wcześniejsze było okazaniem, np. z fotografii, gdyż sprawca nie był znany¹⁶.

---

16. J. Kudrelek, I. Wojciechowska, *Postępowanie przygotowawcze, wybrane zagadnienia, orzecznictwo, przykłady*, Szczytno: Wyższa Szkoła Policji w Szczytnie, 2008, s. 284-286.

5. Okazanie rzeczy

Okazanie rzeczy w celu rozpoznania przeprowadza się w przypadku, gdy prowadzący postępowanie przygotowawcze dysponują przedmiotami, które według ich oceny mają jakiś związek ze zdarzeniem i toczącym się postępowaniem karnym¹⁷.

W postępowaniu przygotowawczym okazuje się rzeczy:

- pochodzące z przestępstwa;
- służące do popełnienia przestępstwa;
- odzież podejrzanego lub poszczególne jej części, przedmioty osobistego użytku.

Celem okazania rzeczy może być:

- ustalenie ostatecznego posiadacza rzeczy lub jej właściciela;
- odróżnienie rzeczy mających związek z przestępstwem lub osobą sprawcy od innych przedmiotów, które nie mają znaczenia w sprawie;
- rozpoznanie przedmiotów należących do pokrzywdzonego;
- wykazanie podejrzanemu kłamstwa i skłonienie go do mówienia prawdy¹⁸.

Okazanie rzeczy można zrealizować dwoma sposobami:

- a) w sposób bezpośredni, polegający na zaprezentowaniu osobie rozpoznającej przedmiotów, wśród których znajduje się rzecz podlegająca rozpoznaniu. Rozpoznający ma możliwość swobodnego obserwowania polegającego na bezpośrednim kontakcie z tymi przedmiotami;
- b) w sposób pośredni, polegający na użyciu sprzętu elektronicznego lub innego środka umożliwiającego rozpoznanie rzeczy, mimo braku bezpośredniego

---

17. E. Gruza, *op. cit.*, s. 135.

18. J. Kudrelek, I. Wojciechowska, *op. cit.*, s. 296-297.

kontaktem osoby przesłuchiwanej z okazywaną jej rzeczą, np. okazanie dokładnej fotografii rzeczy¹⁹.

Bezpośrednie prezentowanie przedmiotów musi być poprzedzone przesłuchaniem połączonym z opisem danej rzeczy. Świadek opisując rzecz nie może ograniczyć się do opisu powierzchownego, ale musi podać jak najwięcej szczegółów, charakterystycznych cech, uszkodzeń itp. W opisie tym powinien podać cechy indywidualne zdecydowanie wyróżniające ten przedmiot spośród innych takich samych. Prowadzący przesłuchanie musi ustalić m.in. przeznaczenie tego przedmiotu, ogólny wygląd, kolor, rozmiary, kształt, materiał z jakiego został wykonany, a także widoczne zewnętrzne wady, uszkodzenia, ukryte cechy, znakowania dokonane przez posiadacza tej rzeczy. Ważnym jest, by świadek rozpoznający mógł ewentualnie podać inną osobę mogącą potwierdzić te cechy lub podać dodatkowe informacje. Ustalenie tych wszystkich szczegółów jest bardzo ważne i niezbędne ze względu na konieczność wyeliminowania błędnych rozpoznań.

Oprócz rzeczy martwych okazaniu podlegać mogą także żywe zwierzęta. Nie jest to zbyt częsta praktyka, niemniej jednak potrzeba taka może wystąpić na przykład wtedy, gdy okazanie zwierzęcia przyczyni się do ustalenia faktu popełnienia przestępstwa (kradzież, przywłaszczenie lub zamiana zwierząt w celu osiągnięcia korzyści majątkowej), pomoże w ustaleniu jego właściciela lub osoby sprawcy (jeżeli zatrzymane zwierzę należy do sprawcy przestępstwa)²⁰.

---

19. W. St. Majchrowicz, R. Hampelski, *op. cit.*, s. 64.

20. E. Gruza, *op. cit.*, s. 135-136.

6. Okazanie zwłok

Chociaż w doktrynie okazanie zwłok traktuje się jako rodzaj okazania osoby, to jednak należy je uznać za okazanie rzeczy. W przypadku okazania zwłok, odchodzi się od ogólnej zasady okazywania przedmiotów w grupie. Za takim rozstrzygnięciem przemawia fakt, iż stosując tę właśnie ogólną zasadę okazania konkretnie przy okazaniu zwłok, należałoby je okazywać w grupie innych zwłok, co nie byłoby zadaniem łatwym dla prosekatorów, a ponadto zachodziłaby obawa, jak świadek przyjąłby taki pokaz²¹.

Ten rodzaj okazania przeprowadza się w zasadzie tylko wówczas, gdy istnieje konieczność identyfikacji osoby. W tym przypadku zwłoki okazujemy pojedynczo, bez innych przybranych do czynności. Przed czynnością niemal zawsze należy dokonać ich kosmetyki. Jest to konieczne, gdy ciało zostało zniekształcone, uszkodzone, zanieczyszczone, gdyż nie tylko może to utrudniać identyfikację, ale niekiedy nawet ją uniemożliwiać²².

Przed przystąpieniem do okazania zwłok osobę rozpoznająca należy przesłuchać, wypytać w szczególności o:

- możliwości rozpoznania;
- cechy, które umożliwią rozpoznanie zwłok;
- czas ostatniego kontaktu z rozpoznawaną osobą;
- osoby, które mogą potwierdzić tożsamość zwłok;
- chęć rozpoznawania bezpośredniego lub ze zdjęcia.

Wszystkie odpowiedzi należy zapisywać w protokole przesłuchania świadka lub podejrzanego w zależności od tego, kto będzie brał udział w czynności okazania. Podczas okazania należy umożliwić osobie rozpoznającej swobodne przyjrzenie

---

21. M. Soboń, *Materiały z Konferencji III Dni Kryminalistyki Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Rzeszowskiego*, red. M. Zelka, Rzeszów 2009, s. 123.

22. E. Gruza, M. Goc, J. Moszyński, *op. cit.*, s. 149.

się zwłokom, a zwłaszcza tym częściom ciała, które umożliwią identyfikację (jeżeli nie uległy rozkładowi lub znacznemu zniekształceniu). Oświadczenie o rozpoznaniu należy odnotować, uwzględniając te cechy, które umożliwiły rozpoznanie zwłok. Jeżeli osoba rozpoznająca nie rozpoznała zwłok lub miała wątpliwości co do rozpoznania, należy to także odnotować w protokole²³.

---

23. W. Cielecki, T. Grochowski, *Okazanie jako czynność procesowa*, Legionowo: CSP Legionowo, 2003, s. 38-39.

7. Okazanie głosu

Okazanie głosu jako środka dowodowego jest wykorzystywane rzadko, natomiast często jest mylone z eksperymentem procesowym czy też badaniami fonoskopijnymi²⁴. Rozpoznanie osoby na podstawie jej głosu jest czynnością prawnie dopuszczalną przez przepisy k.p.k. i stanowi czynność okazania. W związku z tym podlega rygorom określonym przez art. 173 k.p.k. – należy więc je przeprowadzić w sposób wykluczający sugestię. Oznacza to m.in. konieczność zapewnienia takich warunków, aby rozpoznający nie widział osób, których głos ma usłyszeć. Ponadto osoba, której głos ma być przedmiotem rozpoznania, powinna być w grupie co najmniej czterech osób, które wypowiadają takie same kwestie. Wypowiadany dla rozpoznania tekst powinien być w miarę dłuższy niż tekst zasłyszany, a rozpoznający powinien wskazać cechy, w oparciu o które głos ten rozpoznał, identyfikując daną osobę²⁵.

Mając na uwadze to, że rozpoznanie głosu jest czynnością trudną należy dążyć do ustalenia jakie osoba posiada zdolności do zapamiętywania i rozpoznawania głosu. Dlatego wskazanym jest przeprowadzenie dowodu z opinii biegłego celem ustalenia ww. umiejętności. Jednocześnie przebieg tej czynności powinien zostać odpowiednio utrwalony, nie tylko protokolarnie, ale również na odpowiednim nośniku²⁶.

---

24. M. Ciarka, *op. cit.*, s. 133.

25. Postanowienie Sądu Najwyższego z dn. 26.05.2004 r. nr VKK 22/04, OSNKW 2004, nr 7-8, Wokanda 2005/1/15, OSP 2005/6/82

26. M. Ciarka, *op. cit.*, s. 133.

8. Dokumentowanie oględzin

Czynność okazania musi zgodnie z art. 143 §1 pkt 5 k.p.k., zostać zaprotokołowana. Protokół powinien zawierać:

- oznaczenie czynności, jej czasu i miejsca oraz osób w niej uczestniczących;
- przebieg czynności oraz oświadczenia i wnioski jej uczestników;
- wydane w toku czynności postanowienia i zarządzenia, a jeżeli postanowienie lub zarządzenie sporządzono osobno, wzmiankę o jego wydaniu;
- w miarę potrzeby stwierdzenie innych okoliczności dotyczących przebiegu czynności²⁷.

Ponadto w protokole należy podać miejsce usytuowania osoby rozpoznawanej, zaprotokołować z możliwą dokładnością stwierdzenia osoby rozpoznającej (m.in. na podstawie jakich cech zostało dokonane rozpoznanie), jak również, w przypadku dokonania okazania osoby, zaprotokołować dane osoby rozpoznanej zgodnie z jej oświadczeniem²⁸.

Należy nadmienić, że przebieg czynności okazania może ponadto być utrwalony za pomocą urządzenia rejestrującego obraz lub dźwięk, o czym należy przed uruchomieniem urządzenia uprzedzić osoby uczestniczące w czynności.

---

27. Art. 148 §1 pkt 1-4 k.p.k.

28. W. St. Majchrowicz, R. Hampelski., *op. cit.*, s. 69.

Bibliografia

1) Akty prawne

- a) Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz. U. Nr 89 poz. 555 z późn. zm.).
- b) Ustawa z dnia 24 sierpnia 2001 r. – Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia (j.t. Dz. U. z 2008 Nr 133 poz. 848 z późn. zm.).
- c) Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 2 czerwca 2003 r. w sprawie technicznych warunków przeprowadzenia okazania (Dz.U. Nr 104, poz. 981.).
- d) Zarządzenie nr 1426 Komendanta Głównego Policji z dnia 23 grudnia 2004 r. w sprawie metodyki wykonywania czynności dochodzeniowo-śledczych przez służby policyjne wyznaczone do wykrywania przestępstw i ścigania ich (Dz. Urz. nr 1 poz. 1).
- e) Zarządzenie nr 323 Komendanta Głównego Policji z dnia 26 marca 2008 r. w sprawie metodyki wykonywania przez Policję czynności administracyjno-porządkowych w zakresie wykrywania wykroczeń oraz ścigania ich sprawców (Dz. Urz. KGP nr 9 poz. 48 z późn. zm.).
- f) Postanowienie Sądu Najwyższego z dn. 26.05.2004 r. nr VKK 22/04, OSNKW 2004, nr 7-8, Wokanda 2005/1/15, OSP 2005/6/82,

2) Literatura

- a) M. Ciarka, *Okazanie głosu*, „Prokuratura i Prawo” 2010, nr 7-8, s. 133.
- b) E. Gruza, M. Goc, J. Moszyński, *Kryminalistyka – czyli rzecz o metodach śledczych*, Warszawa: Wydawnictwa Akademickie i Profesjonalne, 2009, s. 143.

- c) L. Grajewski, K. Paprzycki, S. Steinborn, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, tom I (art. 1-424), wyd. II, [online], LEX 2010, [dostęp: <http://lex.sp.kce>, na dzień 5.01.2011].
- d) M. Lisiecki, *Okazanie w nowym kodeksie postępowania karnego*, „Prokuratura i Prawo” 1998, nr 3, s. 47.
- e) T. Grzegorzczak, J. Tylman, *Polskie Postępowanie Karne*, wyd. 5, Warszawa: LexisNexis, 2003, s. 492.
- f) B. Hołyst, *Kryminalistyka*, wyd. 10, Warszawa: LexisNexis, 2004, s. 1126.
- g) W. St. Majchrowicz, R. Hampelski, *Szczególne formy przesłuchania, Część II – Formalnoprawne aspekty okazania w postępowaniu karnym*, „Kwartalnik Prawno Kryminalistyczny” 2010, nr 3.
- h) E. Gruza, *Prawo. Okazanie – Problematyka Kryminalistyczna*, wyd. I, Toruń: Comer, 1995, s. 114.
- i) T. Hanausek, *Zarys Taktyki Kryminalistycznej*, Warszawa: Dom Wydawniczy ABC, 1994, s. 162.
- j) J. Kudrelek, I. Wojciechowska, *Postępowanie przygotowawcze, wybrane zagadnienia, orzecznictwo, przykłady*, Szczytno: Wyższa Szkoła Policji w Szczytnie, 2008, s. 284-286.
- k) M. Soboń, *Materiały z Konferencji III Dni Kryminalistyki Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Rzeszowskiego*, red. M. Zelka, Rzeszów 2009, s. 123.
- l) W. Cielecki, T. Grochowski, *Okazanie jako czynność procesowa*, Legionowo: CSP Legionowo, 2003, s. 38-39.